

Kunde eller borde regeringen ha fört en bättre ekonomisk politik?

Den stabiliseringspolitiska diskussionen har under de senaste åren varit intensivare än på länge. Trots att diskussionen redan varit omfattande i denna tidskrifts spalter med inlägg av bl a Börje Kragh,

Erik Lundberg och Lars Matthiessen, vill jag ytterligare bredda den i syfte att få med två nya aspekter.

För det första skulle den konjunkturpolitiska diskussionen vinna i klarhet om

man gjorde en distinktion mellan vad som kunde ha gjorts om informationen varit perfekt och vad som borde ha gjorts vid given informationsnivå och vid givna värderingar. Frågan om vad som kunde ha gjorts är framför allt ett ekonomiskt-tekniskt problem, om vilka åtgärder som kunde ha vidtagits för att uppnå vissa mål. Denna frågeställning gäller således i vilken utsträckning och vid vilken tidpunkt vissa parametrar skulle ha ändrats. Om man i stället diskuterar vad som borde ha gjorts måste man ta hänsyn till att informationen om den faktiska ekonomiska utvecklingen och om olika parameterförändringars verkningar inte är fullständig. Dessutom måste beaktas eventuella förändringar i målprioriteringen över tiden.

För det andra saknas i den hittillsvarande diskussionen ett mer fullständigt hänsynstagande till de indirekta effekterna av diskuterade åtgärder. Ett sådant hänsynstagande kräver tillgång till och simuleringar med en ekonometrisk modell.

För att belysa de ovan diskuterade frågeställningarna presenteras först nedan simuleringar med en ekonometrisk modell — som visar vad som kunde ha gjorts för att stabilisera konjunkturen åren 1970—72. Denna presentation ger således svar på frågan om hur stora parameterförändringar som behövdes och vid vilken tidpunkt parameterförändringarna skulle ha vidtagits. Därefter diskuteras om regeringen borde ha fört en annan konjunkturpolitik. Denna fråga kan vara svår att besvara då man inte vet exakt vilken information regeringen haft tillgång till vid olika tidpunkter. Genom att andra partier och grupper i samhället rimligtvis inte har bättre information än regeringen, kan denna fråga dock diskuteras — utan att man blir alltför beroende av informationsproblemet — genom att studera effekterna av de ekonomisk-politiska åtgärder dessa föreslagit.

Resultat från modellsimulering

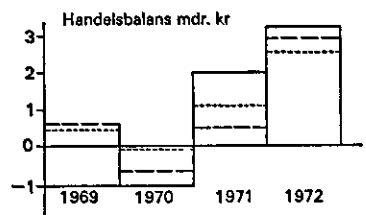
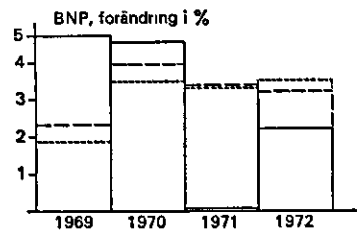
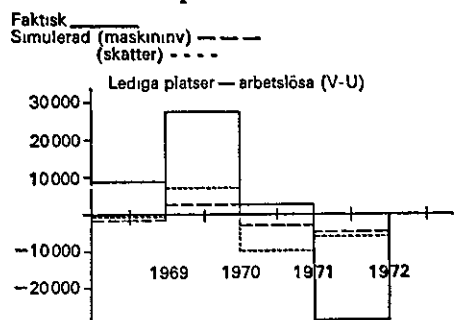
Som mått på konjunkturutvecklingen utnyttjas i det följande antalet lediga platser (V) minus antalet arbetslösa (U).¹ Det främsta målet för konjunkturpolitiken förutsätts vara en utjämning över tiden av denna variabel på en hög nivå. I diagrammet anges överst hur variabeln (V—U) utvecklats under åren 1969—72 samt hur variabeln påverkats av ekonomisk-politiska åtgärder riktade mot antingen hushållens disponibla inkomster

eller maskininvesteringarna i samhället. Längre ner i diagrammet redovisas åtgärdernas inverkan på bruttonationalproduktens tillväxt samt på handelsbalansen.

För att erhålla den stabilisering av arbetsmarknadsläget (V—U) över tiden som anges i diagrammet hade krävts dels att en kraftfull restriktiv ekonomisk politik satts in 1969 dels att omfattande stimulansåtgärder genomförts 1971. 1969 kunde man antingen ha reducerat maskininvesteringarna med 3 miljarder kr eller ökat hushållens direkta skatter med 6 miljarder kr (båda i 1959 års priser) för att uppnå det eftersträfvade läget på arbetsmarknaden. Man kan givetvis hävda att ekonomisk-politiska åtgärder av denna storleksordning — som beträffande hushållens skatter skulle innebära en höjning med 20 procent — är politiskt

¹ För en diskussion av rimligheten av detta mått samt en analys av de ekvationer som ingår i modellen och detaljer om simuleringen hänvisas till Jacobsson, [1972].

Faktisk och tänkbar utveckling vid annan ekonomisk politik

svåra att genomföra. Det är dock inte nödvändigt att koncentrera insatserna till en enda åtgärd, men dessa har här renodlats så att skillnaderna i effekt klart framgår.

Det kan förefalla anmärkningsvärt att de åtgärder som krävs för att uppnå den eftersträlvade stabiliseringen av arbetsmarknadsläget, är av så olika storleksordning. Detta sammanhänger bl a med att en skatteförändring påverkar hushållens efterfrågan med betydande eftersläpning. Erfarenhetsmässigt förändras hushållens efterfrågan under det första året med endast 57 procent av den vidtagna skatteförändringen. Däremot har här förutsatts att förändringen av maskininvesteringen direkt påverkar reala efterfrågan. Endast de statliga investeringarna kan naturligtvis betraktas som direkta ekonomisk-politiska parametrar, medan övriga investeringar måste påverkas indirekt. Man kan således diskutera realismen i tidsallokeringen av de redovisade effekterna. Exempelvis torde det vara möjligt att påskynda effekten på reala efterfrågan av en skatteförändring genom att *tillfälligt* förändra den indirekta skatten. Den här redovisade tidsmässiga allokeringen av effekterna bör således ses som ett av flera tänkbara alternativ.

För att erhålla den eftersträlvade stabiliseringen av arbetsmarknadsläget 1971—72 hade krävts stimulansåtgärder under 1971 som var ca 35 procent kraftigare än motsvarande restriktiva åtgärder 1969, bl a till följd av kvardröjande kontraktiva effekter av den förda restriktiva politiken. Genom en sådan politik skulle man ha uppnått en stabilisering av arbetsmarknadsläget under hela perioden 1969—72. Samtidigt skulle naturligtvis även andra variabler i samhälls-ekonomi ha påverkats. Ett par av dem har redovisats i diagrammet. Det framgår av detta att bruttonationalproduktens reala tillväxt skulle ha sänkts påtagligt 1969 och i mindre grad 1970. Motsvarande högre tillväxttal skulle ha erhållits för åren 1971 och 1972.

Ett av de allvarligaste problemen för den svenska ekonomin åren 1969—70 var det omfattande underskottet i betalningsbalansen. Hade de ovan diskuterade restriktiva åtgärderna genomförts 1969 skulle det ha medfört en så påtaglig förbättring av handelsbalansen 1969 och 1970 att betalningsbalansproblemet aldrig blivit av allvarlig natur. Sverige hade då "haft råd" att föra en expansiv ekonomisk politik under den följande internationella lågkonjunkturen.

Borde en annan politik ha förts?

Slutsatsen av denna analys måste bli att det utan tvekan *kunde* ha förts en bättre ekonomisk politik under perioden 1969—72. Därmed är det emellertid inte givet — enligt tidigare given distinktion — att det också *borde* ha förts en annan ekonomisk politik. Beträffande eventuella förändringar i målprioriteringen är det naturligtvis svårt för en person utanför regeringen att avgöra de små nyansförskjutningar som kan ha förekommit. Möjligen har målet full sysselsättning framstått som allt viktigare under den studerade perioden — alltefter som valutaläget stabiliserats. I stort sett torde dock målprioriteringen ha varit oförändrad under den studerade perioden. Då man dessutom kan säga att praktiskt taget samtliga ekonomer som yttrat sig i den konjunkturpolitiska debatten och även de politiska partierna har samma målprioritering som regeringen — beträffande konjunkturpolitiken — kan man erhålla en indikation på om regeringen också *borde* ha fört en annan politik genom att studera dessas förslag till konjunkturpolitiska åtgärder.

För början av 1971 kan man i stort sett hålla med Börje Kragh om att läget framstod som så svårbedömbart för många, att man knappast kan kräva att regeringen *borde* ha för en radikalt annorlunda politik. Inget av de stora politiska partierna krävde en markant annorlunda stabiliseringspolitik vare sig under senare delen av 1970 eller i början av 1971. Det fanns dock ekonomer som var på det klara med vart ekonomin var på väg (se Eliasson [1971] och Jacobsson [1971 a—d]). Dessutom förekom krav på investeringsfondfrisläpp på våren 1971 från de borgerliga partierna.

Det är först hösten 1971 som man erhåller en markant skillnad mellan regeringens handlande och vad den *borde* ha gjort — enligt tidigare redovisad definition. Då framlade de borgerliga partierna ett konjunkturpolitiskt stabiliseringsprogram. Effekterna av detta program torde ha varit av ungefär den storleksordning som enligt ovan redovisade simuleringar hade behövts för att skapa balans på arbetsmarknaden. Även många ekonomer krävde då kraftfulla ekonomisk-politiska stimulansåtgärder. Rimligtvis *borde* det således hösten 1971 och 1972 ha förts en annan ekonomisk politik. För denna period kan man således konstatera att det såväl *kunde* som *borde* ha förts en annan ekonomisk politik.

De senaste årens konjunkturpolitik måste därför framstå som ett misslyckande.

Fil dr Lars Jacobsson

Referenser

Eliasson, G., [1971], "Anförande vid Nationalekonomiska Föreningens sammanträde 13 januari 1971", *Nationalekonomiska Föreningens förhandlingar*

Jacobsson, L., [1971 a], "Dämpad tillväxt 1971", *Upsala Nya Tidning*, 7 januari.

— [1971 b], "Enighet om ekonomiska läget men oenighet om prognoserna", *Upsala Nya Tidning*, 17 februari

— [1971 c], "Industrins investeringar följer inte Strängs prognoser", *Upsala Nya Tidning*, 16 april

— [1971 d], "Stor arbetslöshet hotar under vintern 1971—1972", *Upsala Nya Tidning*, 8 juni

— [1972], *An Econometric Model of Sweden*, Stockholm

Kragh, B., [1973], "Den svåra stabiliseringspolitiken", *Ekonomisk Debatt*, årg 1, nr 3

Lundberg, E., [1973], "Prognoser och politik — ett förslag till lösning", *Ekonomisk Debatt*, årg 1, nr 4

Matthiessen, L., [1973 a], "Finanspolitiken i Sverige: styrka genom stagnation", *Ekonomisk Debatt*, årg 1, nr 1

— [1973 b], "En not om den svåra stabiliseringspolitiken", *Ekonomisk Debatt*, årg 1, nr 3